

TIẾNG CƯỜI CỦA THẲNG BỜM

Sông-Cửu

Dêm Ba Mười Tết năm ngoái, một số các em nam-nữ thanh-niên trong Hội-Thánh kéo đến nhà tôi cầu-nguyện và chờ đón giao-thừa. Chị xã tôi nướng bánh phồng, lấy trà mút ra, mời các em ăn chơi. Và để cho thời-gian qua nhanh, các em vừa ăn vừa xem video chương-trình "Paris By Night 44". Trong chương-trình này có tiết-mục ca vũ nhạc "Thằng Bờm" do nhạc-sĩ Phạm-Duy viết dựa theo bài ca-dao Thằng Bờm như sau:

*Thằng Bờm có cái quạt mo
Phú Ông xin đổi ba bò chín trâu
Bờm rằng, Bờm chẳng lấy trâu
Phú Ông xin đổi một xâu cá mè
Bờm rằng Bờm chẳng lấy mè
Phú Ông xin đổi một bè gỗ lim
Bờm rằng Bờm chẳng lấy lim
Phú Ông xin đổi con chim đồi mồi
Bờm rằng Bờm chẳng lấy mồi
Phú Ông xin đổi năm xôi... Bờm cười.*

Nhạc kịch này do nghệ-sĩ Kiều-Hưng thủ vai Phú Ông, nghệ-sĩ Ái-Vân đóng vai Thằng Bờm, và một số vũ-công phụ-họa theo động-tác bò, trâu, cá mè, rừng lim, chim đồi mồi...

Nghệ-thuật dàn-dựng và sự biểu-diễn đương nhiên là rất chuyên-nghiệp rồi, nhưng tôi nghĩ rằng màn hoạt-cảnh đã đánh mất ý-nghĩa thật về tiếng cười của Thằng Bờm trong những câu ca-dao. Nói rõ hơn là nhạc cảnh dàn-dựng đã cố-tình tạo thêm cho Phú Ông cái cười hả-hê khi lấy được cái quạt và nụ cười láu ăn của Thằng Bờm khi nó đổi được một quả xôi (hay nắm xôi).

Phần đông người Việt chúng ta đều biết ca-dao "Thằng Bờm". Nhất là bọn nhóc con tụi tôi hồi nhỏ, đứa nào cũng thuộc nằm lòng, vì ngôn-ngữ có vần điệu dễ đọc, và dễ nhớ. Người lớn rất thích, vì nó chứa-đựng hàm-ý sâu-xa về nhân sinh-quan. Trước khi màn hoạt-cảnh được trình-diễn, MC Nguyễn-Ngọc-Ngan đã giới-thiệu đó là "nhân sinh-

quan" của tác-giả: Thú an-nhàn còn quan-trọng hơn sự giàu-sang... Nhưng tiếc rằng trong tinh-thần trình-diễn màn hoạt-cảnh Thằng Bờm đã không thể-hiện được nội-dung đích thật của nó. Nếu không muốn nói là nó đã đảo-ngược lại!

Câu chuyện Thằng Bờm trong ca-dao mà chúng ta đọc và nghe thật là ngộ-nghĩnh. Cuộc đối-thoại đối-chác giữa Phú Ông và Thằng Bờm từ giá cao đến thấp nghe là-lạ và không thể nín cười được. Đặc biệt là tiếng cười của Thằng Bờm bật ra một cách hồn-nhiên và cũng thật bất ngờ. "Phú Ông xin đổi nắm xôi ... Bờm Cười"

Tiếng cười của Thằng Bờm, theo tôi nghĩ đó là đáp-số về ý-nghĩa của ca-dao mặc-cả đối-chác này. Tuy-nhiên, tiếng cười vốn mang nhiều ý-nghĩa khác nhau, cho nên ta không lấy làm lạ khi có người hiểu-lầm về tiếng cười của Thằng Bờm. Bằng chứng là trong "nhạc-cảnh Thằng Bờm", Nhạc-sĩ Phạm-Duy có viết thêm một câu (Ái Vân) hát: "Quạt mo có mát mà không có no". Nghe đến đây, một trong những em lên tiếng nhận-xét: "Nếu cái quạt mo này chỉ để quạt cho mát, thì Phú Ông cần gì phải mất công-sức và thì-giờ để mặc-cả nài-nỉ với Thằng Bờm? Chỉ cần sai-bảo đám đầy-tớ trong nhà, đi ra vườn chặt tàu-cau, và cắt cho ông ta hằng trăm cái quạt cũng sẽ có ngay." Thế nhưng, tại sao Phú Ông lại mê-mẩn cái quạt của Thằng Bờm, đến nỗi phải chịu tốn kém và hạ mình năn-nỉ i-ôi Thằng Bờm đòi cho bằng được cái quạt của nó? "Phú Ông xin đổi ba bò chín trâu".

Bờm vẫn nhất-quyết: "Bờm rằng, Bờm chẳng lấy trâu" Thế mà Phú Ông cũng không một chút tự-ái, vẫn tiếp-tục trả giá: "Phú Ông xin đổi một xâu cá mè" Lẽ ra đến đây Bờm cười, nhưng không, Bờm vẫn một mực từ-chối. "Bờm chẳng lấy mè". Và Phú Ông cũng không chịu bỏ cuộc, tiếp-tục cuộc trao-đổi "Một bè gỗ lim" rồi "con chim đồi mồi". Và cuối cùng, Phú Ông xin đổi "năm xôi". Đến đây, Bờm thích-thú ... "Bờm cười!". (Xem tiếp trang số 7)